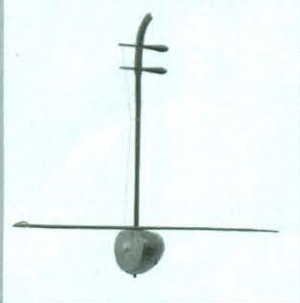

NHÀ NGHIÊN CỨU ĐẶNG HOÀNH LOAN:

Hi vọng

đàn ca tài tử

được vinh danh!

Mới đây, Viện Âm nhạc Việt Nam đã tổ chức Hội nghị tập huấn về kiểm kê di sản đàn ca tài tử tại đồng bằng sông Cửu Long và tỉnh Bình Thuận. Hoạt động này được thực hiện theo đúng thông lệ quốc tế khi nước ta đã gửi hồ sơ đàn ca tài tử tới UNESCO, yêu cầu đặt ra hàng năm di sản phải được kiểm kê. Chúng tôi đã có cuộc trao đổi với nhà nghiên cứu Đặng Hoàng Loan ngay sau khi ông trở về từ hội nghị tập huấn này.

● **PV:** Được biết ông vừa tham gia hội nghị tập huấn, kiểm kê di sản đàn ca tài tử tại các tỉnh đồng bằng sông Cửu Long. Đây là hội nghị đầu tiên được tổ chức sau khi chúng ta đã gửi hồ sơ đàn ca tài tử tới UNESCO. Ông có thể cho biết chúng ta đã đạt được những kết quả quan trọng nào sau buổi tập huấn, kiểm kê này?

- Nhà nghiên cứu Đặng Hoàng Loan:

Cái cơ bản nhất mà lớp tập huấn về kiểm kê di sản đàn ca tài tử đã đạt được đó là thống nhất được các tiêu chí về kiểm kê di sản gồm: tiêu chí về nghệ nhân, tiêu chí về những người biết chơi đàn ca tài tử và tiêu chí về các câu lạc bộ, nhóm người chơi đàn ca tài tử.

Từ trước đến nay, chúng ta không gọi là nghệ nhân đàn ca tài tử mà chỉ gọi nhạc sĩ, nhạc sư... và phân loại các đẳng cấp khác nhau. Nhưng theo yêu cầu của quốc tế thì phải có tên gọi chung nghệ nhân. Bởi vậy, đề ra các tiêu chí là điều mà cộng đồng rất quan tâm. Hội nghị đã thảo luận rất sôi nổi và tiêu chí về nghệ nhân đã được thông qua.

Ngoài tiêu chí về nghệ nhân, hội nghị cũng đã đưa ra tiêu chí về những người biết chơi đàn ca tài tử, đó là những người biết chơi nhưng chưa lành nghề, chưa chơi được nhiều bài bản. Còn về tiêu chí câu lạc bộ (CLB), hội nghị thống nhất tối thiểu số người tham

gia CLB phải từ 3 người trở lên, trong đó có một ca, hai đàn. Một CLB không nhất thiết phải có quá nhiều người, như thế sẽ giúp nhóm phát triển mạnh hơn. Ngoài ra, tiêu chí một CLB còn phải có được giấy chứng nhận của cơ quan quản lý địa phương. Như vậy, CLB khác với những nhóm đàn ca tài tử gồm những người hiểu nhau, thân nhau tạo thành một nhóm biểu diễn không định kì, không thành tổ chức.

Ngoài các tiêu chí này, hội nghị cũng thảo luận và đi đến thống nhất đưa các soạn giả, các tác giả chơi đàn ca tài tử vào hệ thống các tài liệu bởi thực tế họ có vị trí, vai trò quan trọng đóng góp vào đời sống cộng đồng. Các tài liệu, các cổ vật liên quan đến các nghệ sĩ, nghệ nhân đàn ca tài tử đã khuất bóng cũng được đưa ra để kiểm kê. Thực tế, trước kia, các nhạc sư khi truyền dạy cho lớp sau để có soạn những cuốn sách riêng. Những cuốn sách ấy thường được học trò lưu lại nên rất nhiều nhạc sư hiện nay còn có sách, bài dạy để giảng dạy.

Nhưng tôi nghĩ, điều quan trọng nhất trong hội nghị này là đã thống nhất được cách làm, cách ghi biểu mẫu theo các tiêu chí. Hơn nữa, các học viên tham gia khóa học đều là những người có trình độ, làm công tác văn hóa ở các địa phương. Họ đóng góp nhiều ý kiến tốt về nhiều vấn đề. Sau khóa học, họ sẽ về địa phương để chỉ đạo thực hiện. Dễ thấy phía Nam chuẩn bị rất kĩ cho cuộc tập huấn lần này. Điều ấy cho tôi cảm nhận rõ nét sự kì vọng của người

dân miền Nam vào việc đàn ca tài tử sẽ trở thành di sản văn hóa phi vật thể của thế giới. Trước đến nay, các di sản được vinh danh đều của phía Bắc nên lần này, người dân miền Nam rất mong muốn, kì vọng sự sáng tạo của họ được cộng đồng thế giới công nhận.

● **Một trong những thành công của hội nghị lần này là đưa ra được tiêu chí về nghệ nhân đàn ca tài tử. Tiêu chí này có giống với tiêu chí về nghệ nhân mà ngành Văn hóa đã đưa ra, thưa ông?**

- Thực ra, đây là tiêu chí để xếp loại người chơi đàn ca tài tử là nghệ nhân chứ không phải loại tiêu chí để vinh danh, để phong danh hiệu. Để có thể được xếp loại là nghệ nhân đàn ca tài tử, người chơi phải có được những điều sau: Thứ nhất, anh phải truyền dạy được nghệ thuật trong cộng đồng. Điểm này nhấn mạnh vai trò đào tạo, nếu là nghệ nhân mà anh không có học trò, không đào tạo được ai thì không xứng với nghệ nhân. Nó khác với kiểu phong nghệ nhân dân gian, chỉ quan tâm tới việc anh trình diễn thế nào. Thứ hai, là nghệ nhân tức là anh phải tham gia được nhiều cuộc trình diễn trong cộng đồng. Nếu anh chỉ truyền dạy mà không có biểu diễn, không có tay nghề giỏi thì không có thực tế. Chỉ ít, nghệ nhân phải thuộc được từ 15 đến 20 bản tổ. Đây là những bản nhạc do các bậc thầy sáng tạo ra, được các tài tử bậc thầy ở hai miền thống nhất chọn làm cái gốc gác để dạy đàn ca tài tử.

Trong giới đàn ca tài tử, khi anh đã thuộc được 20 bản tổ và trình diễn hay thì nghệ thuật của anh được cả cộng đồng công nhận và tôn vinh rất cao. Không có bất cứ nấc thang hay điểm mục nghệ thuật nào buộc nghệ sĩ phải thông qua mà điểm quan trọng là khi anh hòa đờn, người ta đánh bản này, anh phải chơi lại được. Nhưng anh chơi được mà không giỏi thì cũng không thể chấp nhận gọi là tài tử. Một tài tử đã có nhiều năm biểu diễn và truyền dạy, lúc ấy mới được gọi là nhạc sư. Nhưng hiện nay, số người thuộc được đến 20 bản tổ không nhiều, có tỉnh thậm chí không ai thuộc nổi... Vì vậy, nếu xét theo tiêu chí này, số nghệ nhân sẽ không nhiều như người ta tưởng. Ngược lại, số chơi đàn ca tài tử sẽ nhiều hơn.

● **Một trong những yêu cầu của UNESCO là di sản phải có giá trị nghệ thuật đóng góp cho sự sáng tạo của nhân loại. Vậy ông có thể cho biết, giá trị nổi bật nhất của đàn ca tài tử là điểm nào?**

- Đàn ca tài tử là nghệ thuật giải trí cổ truyền, truyền thống của người dân Nam Bộ, nó đóng góp một phần rất cao trong đời sống người dân. Đóng góp lớn nhất là lối hòa đờn ngẫu hứng đầy sáng tạo. Mỗi lần hòa đờn là một lần cho ra các bản nhạc khác nhau, có nhiều nét tinh tế, sáng tạo. Chính điều ấy giúp đàn ca tài tử tồn tại lâu, chứ nếu nó cứ giống nhau y đúc thì chưa chắc được vậy. Trên một cái khung là

những âm cơ bản, người hòa đờn sáng tạo ra chữ đàn sao cho vừa hợp nhau, tôn vinh nhau và hiểu nhau. Đây là giá trị sáng tạo được đánh giá rất cao.

● **Qua buổi tập huấn lần này, ông có nhận xét gì về đội ngũ làm công tác di sản ở địa phương?**

- Chúng ta chưa có một thống kê nào để nắm bắt tình hình xây dựng các di sản văn hóa phi vật thể ở địa phương. Nhưng theo kinh nghiệm của tôi, để làm được một hồ sơ di sản theo đúng yêu cầu của UNESCO thì đội ngũ làm di sản và thực hiện hồ sơ phải được tập huấn, đào tạo vì nó liên quan đến các vấn đề khoa học văn hóa, lịch sử, nghệ thuật và cả chính trị. Nếu những cán bộ địa phương chưa tham gia hoặc chưa hiểu sâu thì khi tiến hành làm hồ sơ di sản sẽ gặp rất nhiều khó khăn. Hồ sơ di sản quy định hàm lượng khoa học rất cao nhưng số từ ngữ, thời lượng lại phải rất ít. Hơn nữa, hồ sơ yêu cầu phải theo công nghệ đạt chuẩn quốc tế. Vì thế, muốn xây dựng hồ sơ quốc gia, để các tỉnh tự làm thì phải có tập huấn về nội dung, về công nghệ. Để làm được điều đó thì Bộ VH-TT&DL phải có các lớp tập huấn, xây dựng hồ sơ. Hiện chưa có tỉnh nào tự làm được mà đều phải kết hợp với các viện khoa học xây dựng hồ sơ. Nếu sự kết hợp nhuần nhuyễn thì hồ sơ càng nhanh và chuẩn.

● **Xin cảm ơn ông!**

MINH ANH (Thực hiện)